

DEMÉNY PÉTER

BETEGNAPLÓ HOLNAPRA**Nánó Csaba: *Tegnap; Betegnapló***

■ Néhány éve megkeresett egy nálam valamivel idősebb ember, olvasnám el, amit a „rehabon”, a rehabról írt. Elolvastam, ahogy tudtam (kézzel írt, görcsös füzetek voltak), és javasoltam, jelentesse meg. Ha gondolja, válasszon ki részleteket, vagy húzza ki, amit túlságosan személyesnek érez. Sokat beszélgettünk erről, közben barátok lettünk, végül mégsem tette, sem így, sem úgy.

Legmélyebb problémáinkról iszonyatosan nehéz beszélni, s annak, aki nem „hivatásos”, talán még nehezebb. Hiszen a hivatásos író megszokta, hogy önnön sebeit vakarja el, önnön sebeiről tépi le a ragtapaszt, és mutatja meg őket a világnak. Aki azonban szenvedett, de írni korábban nem írt, az a határon van: meg is mutatná, meg nem is. Nem mondhatom el senkinek, mondjam hát el mindenkinek?

Nánó Csaba még ezen a kategórián belül is kivételnek számít, hiszen ő írt korábban éppen eleget (négy kötetet jelentetett meg), újságíróként dolgozott és dolgozik többek között a *Szabadságnál* és az *Erdélyi Naplónál*, ennyire mélyen mégsem szállt le önmagába. Nem mindegy, hogy az ember a kedvenc színészeivel beszélget, vagy az alkoholizmusát tárja fel, aztán meg a halálos betegségről vall, amelyet sikerült túlélnie.

Az egyes szám első személy– egyes szám harmadik személy játék nem csap be senkit: az olvasónak szilárd meggyőződése, hogy magadról gyónsz. És ebben a szűk (nagyvonalúságban szűk) erdélyi társadalomban nem mindig veszik jó néven ezt.

Mégiscsak működik azonban egy kényszer, amely vallomásra kényszerít, és egy másik, hogy valamelyest árnyékban maradj azért. Nánó Csaba nem azért tér el a közvetlen vallomástól, mert író lenne, hanem azért, hogy óvja magát, amennyire lehet. Nehéz itt (és bárhol máshol) definíciót adni az „íróságra”, de a szöveg művessége, ambíciója elárul valamit erről. Am egy író szövege biztosan nem lenne ilyen riasztóan őszinte.

Hogyan hat Nánó szövege? Mint a korbácsütés. „Ötéves volt, amikor életében először az eszméletlenségig leitta magát.” (10.) „...vajon anyja előbb kezdett inni rendszeresen, és aztán jelent meg a kurva apja életében, vagy az ő felbukkanása vezetett anyja alkoholizálásához?” (15.) Ilyen és ilyenebb mondatokkal találkozunk, ilyenek között kanyargunk a történetben.

Egyébként azt hiszem, teljesen mindegy, hogy mikor bukkant fel a kurva. Aki problémái megoldása érdekében az alkoholhoz nyúl, az alkoholista; a társadalom pedig

nem véletlenül nyújtja ezt a min-tát, hogy aztán jól elítélhesse, hiszen akit elítélünk, az már nem tartozik közénk, hibái nem abból a közösségből fakadnak, melynek a szereplői vagyunk.

A *Tegnap* olyan, mint egy irodalmi riport: a harmadik személyű szöveget olykor idézett egyes személyű váltja fel, olyan bevezető mondatokkal, mint például: „Egyik beszélgetésünkkor kizárólag nagyapjáról mesélt...” (17.); „Egyik nap eszébe jutott egy régi történet...” (20.) Ez is a távolítás eszköze és a megmaradt óvakodás tünete.

Mint a *Betegnapló*, a *Tegnap* is célulvű: az alkoholizmustól szabadul a szereplő, a betegségből gyógyul. Azt hiszem, szerencséje volt, hogy nem olyan helyre került, ahol benyugtatóznak: „A terápia lényege az volt, hogy megértse az alkoholistával, mitől vált azzá, ami, és a szenvedély utáni vágyat hasznos és egészséges célokkal, gondolkodásmóddal váltsa fel.” (49–50.) Mert ahol csak beléd nyomnak egy vagy több gyógyszert, mint mondjuk Dicsőszentmártonban, és zöld-séggként kóvályogsz egész nap, ott soha nem fogsz meggyógyulni.

A *Betegnaplót* egyes szám első személyben meséli az elbeszélő, hiszen a betegség szörnyű, de mégsem rajtunk, „szégyentelen” alkoholistákon múlik: „...a tehetetlenség és kiszolgáltatottság legmagasabb fokú szervezettsége.” (55.) Ebben több a „jótanács” is (*Az élet apróságai* című fejezet „parancsai”, melyek alatt az is meg van jelölve,

miben és mit: Higgyél!, Lásd!, Ne gondold!), ami kissé olyanná teszi a szöveget, mint az interneten található boldogságreceptek – csak hogy egy ilyen pillanatban senki nem tud esztétikai mérlegeket készíteni; a fuldokló nem ragaszkodik hozzá, hogy faragott bottal húzzák ki a vízből – levegőt szeretne kapni.

Ebben a szövegben keményebben fogalmaz a szerző: úgy látszik, a rák esetében kevesebb szerencséje volt az orvosokkal. „Amit az egész betegséghez fűződő legnagyobb szemétségnek tartok, amikor valaki sarlatán módon úgy manipulálja szerencsétlen és tudatlan embertársait, hogy neki az hasznot hozzon. (...) Nem érdekel, ki miben hisz, a hit még soha senkit nem mentesített az alól, hogy angyal vagy aljas féreg legyen.” (59.) Még meg is nevez egy népszerű figurát, hogy megóvja embertársait a ködtől – természetesen hiába, folyamatosan látom az ilyen „gyógyítók” plakátjait, előadásaikra tódul a tömeg.

Mint a csendben maradó melegektől, a szenvedélybetegségekkel vagy halálos kóroktól küzdő emberektől sem várhatja el senki, hogy nyilvánosság elé lépjenek. Mégis örülök, hogy Nánó Csaba megtette: ha egyetlen alkoholistának vagy rákosnak könnyebb lesz ettől, már megérte. És mennyivel nagyszerűbb lenne, ha már a társadalom is felnőne ahhoz, hogy megértse, az alkoholista minden értelemben a *mi* betegünk, szenvedélyéről nem tehet, és főleg: az nem bűn.